

HISTORIA ECCLESIAE

Obermájer Ervin*

Vallás, Kultúra, Társadalom Doktor Iskola, Római Katolikus Teológia Kar,
Babeş–Bolyai Tudományegyetem

Egy vértanú pap megfigyelésének és fogva tartásának sarokpontjai Ambrus György vértanú az Állambiztonsági Hivatal látóterében

Bevezetés

A Gyulafehérvári Római Katolikus Főgyházmegye történetében különösen súlyos időszak köszöntött be az 1948-as kommunista hatalomátvétellel. A legnagyobb tehertételt az 1950-es '60-as években kellett elszenvednie a kor katolikus egyházának, de nemcsak az egyszerű híveknek, hanem kiváltképp a vezetés felső fokain levőknek és a hozzájuk hűségesebb segítő személyeknek, akik igyekeztek így vagy úgy helytállni az egyház egysége és a Szentszékhez hű hierarchia töretlenségének érdekében. Ezekhez a titkos, az ordinárius személyéhez közeli együttműködők közé tartozott Ambrus György¹ is, aki hírvivőként személyes

* Obermájer Ervin 1989. december 4-én született Sepsiszentgyörgyön. 2015-ben szentelték pappá. 2016–2019 között egyháztörténelmet hallgatott a Pápai Lateráni Egyetemen, majd a Szentek Ügyeinek Kongregációja szervezésében posztulátori oklevelet szerzett a Pápai Urbaniana Egyetemen. 2019-től a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Római Katolikus Teológia Karának Vallás, Kultúra, Társadalom Doktori Iskolájának hallgatója. Kutatásának fő területe a Gyulafehérvári Római Katolikus Főgyházmegye helyzete a román kommunizmus évtizedeiben és a korabeli katolikus előjárók és vértanúk története. Katolikus papként, posztulátorként és viceposztulátorként részt vesz több fontos történelmi személyiség kanonizációs eljárásában. E-mail-címe: ervin.obermajer@ubbcluj.ro.

¹ Ambrus György (Gyalár, 1923. dec. 4. – Periprava kényszermunkatábor, 1960. febr. 7.) római katolikus vértanú plébános. Gimnáziumi tanulmányait Nagyváradon kezdte el, majd Gyulafehérváron fejezte be. A második bécsi döntés egyházmegyei fejleményei miatt Kolozsváron kezdte meg teológiai tanulmányait, majd Gyulafehérváron fejezte be, és 1948. jún. 20-án szentelték áldozópappá. Segédlelkéshi szolgálatát kétévnyi nagykászoni működéssel kezdte, majd egy évet Szászrégenben töltött el. 1951-ben a mezősegyházi Katonára kapott plébánosi kinevezést. 1954. dec. 2-án vették őrizetbe, és dec. 7-én „az államrend és a demokratikus államhatalom elleni izgatás” címén emelt vádat ellene a Nagyvárad Katonai Ügyészség. Több büntetés-végrehajtási intézetben is raboskodott, végül a Periprava kényszermunkatáborban szenvedett vértanúhalált. Vö. Ferenczi Sándor: *A Gyulafehérvári (Erdélyi) Főgyházmegye történeti pápi névtára*. Szent István Társulat–

útjaival közreműködött az ordináriusok és a liturgikus lelkipásztori „közfeladatot” ellátó papok közötti kapcsolattartás fennmaradása, illetve az egység és engedelmesség fenntartása érdekében.

A Szekuritáté irattárában két dosszié, egy rövidebb és egy bővebb iratcsomó található megfigyeléséről. E két forrásanyag specifikusan kapcsolódik lelkipásztori működésének két helyszínéhez, egyrészt a nagykászoni segédlelkészi évekhez, másrészt a felelősebb beosztású plébánosság helyszínéhez, a Nagysármáshoz közel fekvő Katona településhez. Az állambiztonsági szervek e két helyszínen monitorizálták folyamatosan Ambrus György tevékenységét, és az ottani tanúvallomások, titkos jelentések, majd a vizsgálati fogság alatti börtönkémkedések alapján született meg az a két dosszié, amelynek alapján képet nyerhetünk a megfigyelt, megvádolt és börtönbe zárt vértanú államrendszerrel szemben tanúsított „veszélyességéről”.²

A rövidebb, kápláni megfigyelést tartalmazó, I004191-es raktárjelű dosszié mindössze tizenhét oldalnyi információt tartalmaz a káplán megfigyeléséről. Ezek a dokumentumok típusuk szerint három kategóriába illeszkednek. Az első a hivatalos állami szervek egymás közötti néhány utasítása és parancsváltása. A másodikba a hivatalos szervek megfigyelésen alapuló rövid jellemrajzai és értékelései tartoznak. A harmadikban a helyi rendőrsőn kihallgatott tanúktól származó információszerzés jegyzőkönyveit olvashatjuk. Az iratanyag az 1949. szeptember 20. és 1950. április 17. közötti néhány hónapos megfigyelés dokumentumait tartalmazza.³

E dossziéhez mérten csaknem nyolcszor terjedelmesebb az I004436-os raktári számmal jelzett iratcsomó. Dokumentumainak nagy részét az 1954. december 2-ai letartóztatás után adott vallatások jegyzőkönyvei, valamint az egyes cellatársaktól a hatóság emberei által beszerzett kémkedési nyilatkozatok teszik ki. Ebben kisebb terjedelemben jelennek meg a fölöttes és alárendelt hatósági szervek közötti levelezések és parancsok, de néhány dokumentum ezek közül is fellelhető az iratcsomóban. A dokumentumoknak ezen ügycsomóban szereplő példányai az 1954. szeptember 16. és 1956. január 6. közötti időszak megfigyelési és

Verbum, Budapest–Kolozsvár 2009, 150. Fişa Matricolă Penală. In: *Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc* (a továbbiakban: IICMER [a Kommunizmus Bűneit Vizsgáló és a Román Száműzetés Emlékét Ápoló Intézet]). [https://www.iicmer.ro/fise-matricole-nou/?drawer=Fise%20matricole%20penale%20-%20Detinuti%20politici*A*A%2002.%20A\(h\)met%20-%20Anger*Ambrus%20Gheorghe%20V](https://www.iicmer.ro/fise-matricole-nou/?drawer=Fise%20matricole%20penale%20-%20Detinuti%20politici*A*A%2002.%20A(h)met%20-%20Anger*Ambrus%20Gheorghe%20V) (2026. febr. 2.).

² Ld. Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (a továbbiakban: ACNSAS [Szekuritáté Irattárát Vizsgáló Országos Tanács Levéltára]). Fond Informativ, dos. nr. 77497. vol. 1, 1–17. ff. és ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 75115. vol. -, 1–127. ff.

³ Ld. ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 77497. vol. 1, 1–17. ff.

kikérdezési időtartamát, vagyis a vizsgálati fogság kolozsvári szakaszát ölelik fel, amelynek végén Ambrus Györgyöt 1956. szeptember 20-án⁴ hatévi börtönbüntetésének letöltésére szállították Szamosújvárra.⁵

1. Szószék, sablonmásoló és népszokás, avagy a segédlelkész megfigyelése

Ambrus György⁶ segédlelkészi működésének második évében, 1949-ben kerül először a helyi hatósági szervek látókörébe, ugyanis megfigyelésének iratai közül a legkorábbi dokumentumok négy tanúvallomást vonultatnak fel, s mindegyiküket szeptember 20-i keltezéssel láttál el. A kihallgatási nyilatkozatokban nemcsak a keltezés közös, hanem azok tartalmi mondanivalója is, amelyeket az érintettek egységesen a csíkszentmártoni állambiztonsági irodában bizonyos Porcel Ioan⁷ főhadnagya előtt tettek.⁸

Mind a négy tanúvallomás lényegi üzenete arra a prédikációra irányítja a kutató figyelmét, amelyet Ambrus György 1949. július 3-án, a vasárnapi szentmise keretében mondott el. A tanúskodók szerint a segédlelkész államellenes üzeneteket igyekezett átadni a szószékről a híveknek. A négy tanúvallomás némelyikében szinte szó szerint ugyanaz az idézet hangzik el:⁹

„Mi, a római katolikus egyház maradtunk az egyetlen, aki nem közeledett a jelenlegi államhatalomhoz, és ezért a tettért mi, papok, akik a szabadságért való küzdelmet vívjuk, el leszünk távolítva hamarosan, és olyan papokat hoznak majd helyettünk, akik a jelenlegi hatalmat fogják szolgálni, s titeket, híveket is tévútra vezetnek.”¹⁰

Amennyiben a négy írott dokumentumot összehasonlítjuk, azt láthatjuk, hogy a megkérdezettek mindannyian kísértetiesen hasonló végkövetkeztetéseket vonnak le, és a körülményeket ugyanúgy beszélik el; a tanúvallomásokban még csak

⁴ Vö. Fişa Matricolă Penală. In: *IICMER*, (2026. 02. 02. 13³⁵).

⁵ Vö. ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 75115. vol. -, 1–127. ff.

⁶ A tárgyalat iratcsomó többször is az „Ambrus Grigore” nevet használja helytelenül a segédlelkészre.

⁷ Porcel Ioan személyére vonatkozóan semmilyen információ nem található a CNSAS eddig publikált irataiban.

⁸ Vö. ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 77497. vol. 1, 14–17. ff.

⁹ „Noi ecleja rom-catolic am rămas singură care nu sau alăturat de actualul regim și pentru acești fapte dragi mei credincioșii noi preoții care ducem lupta pentru libertate vom fi înălțurat de curând și va fi adus preoți care va servi regimul actual ducându-vă și pe voi credincioși pe un drum greșit.”

¹⁰ ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 77497. vol. 1, 17. f. (Saját fordítás.)

árnyalatnyi eltérések sem fedezhetők fel. A végkövetkeztetések tekintetében mindnyájan arra gondolnak, hogy a prédikátor nyíltan állítja, hogy rossz az akkor regnáló államhatalom, a körülményekre vonatkozóan pedig mind a négyen megerősítik, hogy a templomból kijövet sokan adtak igazat neki, s így a szószéken elmondott beszédével sok hívet állított maga mellé.¹¹

A fenti vádak továbbiakkal egészülnek ki a dokumentáció egyes részeiben. E vádakkal pedig már nemcsak a helyi szervek által írt dokumentumokban és jellemrajzokban találkozunk, hanem egy ismeretlen keltezésű iratban is, amelyben a csíki állambiztonsági hivatal nemcsak Ambrus György alapvető adatait küldi el a brassói körzeti feletteseknek, hanem azt a személyi adatlapot is, amelyre ezeket összefoglalva jegyezték le. A dokumentum megemlíti, hogy a tiltás ellenére a káplán rendkívül intenzív módon látogatja a helyi iskolát, nemegyszer a helyi tanítónő segédletével, és hogy karácsonyra gyermekkórust szervez, amelyben még a helyi oktatási funkciókat gyakoroló személyek gyermekei is részt vesznek. A vádatat összegző személy rövid összefoglalót csatol az irat végére, s ezt a feletteseknek címezve megállapítja, hogy a káplán jó szónoki és szervezői készségekkel rendelkezik, ragaszkodik az egyházi törvények betartásához. A segédlelkész esetében a dokumentum szerzője még hozzáteszi, hogy könnyen befolyásolható, de a befolyásolást csak olyan fiatal papok közreműködésével lehet megvalósítani, akik közeli kollegiális viszonyt ápolnak vele, s így talán rávezethető lenne az állam iránti hűségre, amelynek megtestesítője a jövőben a marosvásárhelyi békegyűlés lesz.¹²

Az előbbi bekezdésben röviden vázolt ténymegállapítás nem az egyetlen, amelyet Ambrus György nagykászoni szolgálata kapcsán fogalmaztak meg. Egy 1950. március 22-én és egy április 7-én kelt jelentésben olyan további adalékok olvashatók, amelyek Ambrus György titkos ténykedéseiről tudósítanak. A helyi állambiztonsági iroda munkatársai, Iungher Tiberiu¹³ százados és Bacs Ștefan¹⁴ főhadnagy tovább végzik a segédlelkész megfigyelését, és erről szűk, egyoldalas dokumentumban számolnak be brassói feletteseiknek. Az irat tanúsága szerint a helyiek szoros megfigyelés alá vonták a renitens papot, és munkájuk eredményeképpen terhelő cselekedetéről szereztek tudomást: Ambrus György egy olyan sablonmásoló, vagyis korabeli iratok sokszorosítására használt eszközt szerzett be egy ismeretlen személytől, amely akár hetven példányban is képes különböző

¹¹ ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 77497. vol. 1, 14–17. ff.

¹² Uo. 8–9. ff.

¹³ Személyére vonatkozóan semmilyen információ nem található a CNSAS eddig publikált irataiban.

¹⁴ Személyére vonatkozóan semmilyen információ nem található a CNSAS eddig publikált irataiban.

anyagok másolásra. Feltételezésük szerint a gépet a segédlelkész principálisával, György Gábor¹⁵ plébánossal együtt szerezte be, és egyházi kiáltványok terjesztésére használta egyházi énekek másolásának leple alatt. Emellett a jelentés azt írja a plébános terhére, hogy névnapi ünneplés álcája alatt a hívekkel közösen tartja meg a katolikus szentek ünnepnapjait, és a káplánjával igyekeznek összegyűjteni őket a falu templomába. A jelentés végén a tisztek arról tájékoztatják a brassói feletteseket, hogy intézkedéseket hoztak a nyomtatott katolikus „újszerű propaganda” megfékezésére.¹⁶

A csíki állambiztonsági szervek vélhetően a fentebb említett történések miatt rendelhették el a renitens papok szorosabb megfigyelését, ugyanis egy április 17-i jelentés, amelyet Keresztes Adalbert¹⁷ hadnagy szignált a csíkszentmártoni helyi bíró részéről, a parancs végrehajtását jelzi a felettesek részére. A hadnagy csatolmányt mellékel a rövid dokumentumhoz, s ebben Ambrus György káplánt nevezi meg az egyetlen „renitens” papként. Eszerint a fiatal segédlelkész a helyi rendőrőrs tisztjeinek minden figyelmeztetése ellenére tartotta meg április 9-én a néphagyomány szerint ünnepélyes határszentelést és határkerülést, s a szertartást huszonhat „fanatikus” hívő tisztelte meg jelenlétével ünnepi harangozás kíséretében.¹⁸

2. A kapcsolati rendszer és a titkos levélváltás körülményeinek feltérképezése

Az előző részben feltárt vádak és módszerek még „gyermekcipőben járnak” az Ambrus György katonai plébános tevékenységének feltárásánál használtakhoz képest. Ebben az új „korszakban” nemcsak az egyszerű megfigyelés eszközeit vetik be titokban az egyház és az ordináriusok munkáját segítő plébános ellen, hanem helyi informátorokat is igyekeznek beszervezni Ambrus György szűk ismeretségi körébe, s ennek a célja az általa folytatott levelezések és titkos kapcsolatok feltárása.¹⁹

¹⁵ György Gábor (Csíkszereda, 1883. dec. 18. – Nagykáson, 1967. jún. 7.) római katolikus plébános, főesperes. A gimnáziumi osztályok szülővárosában való elvégzése után a gyulafehérvári szemináriumban hallgatott teológiát, és 1907. június 26-án szentelték áldozópappá. Segédlelkészként szolgált Lemhényben, Tusnádon és Kolozsváron. 1909-től Sósmező és Désakna plébánosa volt, majd ugyanezen funkcióban Csíkmenaságon szolgált. 1916–1923 között tábori lelkész, majd nagykászoni plébános. 1941-től haláláig a kerület főesperese volt. Vö. Ferenczi Sándor: *í. m.* 262.

¹⁶ Ld. ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 77497. vol. 1, 2–3. ff.

¹⁷ Személyére vonatkozóan semmilyen információ nem található a CNSAS eddig publikált irataiban.

¹⁸ Ld. ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 77497. vol. 1, 4–5. ff.

¹⁹ Ld. ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 75115. vol. -, 1–127. ff.

Az első dokumentum, amelyet ennél a második megfigyelési szakasznál érdemes figyelembe venni, az 1954. december 2-ai letartóztatást előzi meg, s tulajdonképpen a dosszié fényében foglalja össze azokat az időpontokat, amelyeken megfigyelték Ambrus György plébánost. Ez a dokumentum nem pusztán a nagysármási helyi hatóságok, hanem a kolozsvári felettesek kérésére is készül, s ezt 1954. szeptember 8-án továbbították a felsőbb szervekhez.²⁰

Az előbbi dokumentumot kissé kibontva megállapíthatjuk, hogy a nagysármási hatóságok elsődleges célkitűzése mindenképpen az volt, hogy részletesen feltárják a katonai plébános ismeretségi körét, de hasonló fontossággal jelenik meg a rendszerhez hű informátorok közvetlen környezetébe való beszerzés is. Az „Ambrus-művelet” elsődleges felelőse Csergő Alexandru²¹ hadnagy volt, aki nagy részletességgel számolt be a kolozsváriaknak a feltérképezett ismerőslistáról, valamint a beszerzett informátor jelentéseiről és provokációiról.²²

A dokumentum rávilágít a Katonába való megérkezés közvetlen körülményeire, valamint Ambrus György panasztételeire, amelyek a plébániaépület megérkezése előtti elkobzásával voltak kapcsolatosak. A plébániaépület elkobzása miatt átmeneti szállásként a református parókián kapott lakhatási lehetőséget. A jelentésíró külön panaszkodik arról is, hogy a plébános nemcsak saját híveihez közeledik atyai érzülettel, hanem olyan más vallású híveket is maga köré kíván gyűjteni, akik erre hajlandóságot mutatnak, különös tekintettel azokra, akik nem voltak hajlandók görögkatolikusból ortodoxokká lenni. Ambrus György közeledésére, mintegy tíz ilyen család válaszolt pozitívan, akik rendszeresen a helyi római katolikus templomban gyakorolják a vallást, és részesülnek egyházi szolgálatokban.²³

Ambrus György plébános Katonán végzett tevékenységével kapcsolatban összesen hét informatív jegyzetről esik szó a jelentésben, amelyeket az informátor juttatott el tartótisztjéhez. Ezek különféle, az állam szemében problematikusnak ítélt tevékenységekre hívták fel az információszerző hatóság figyelmét. A jegyzetek datálása 1952. október 1. és 1954. május 3. közötti időpontokra esik.

²⁰ ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 75115. vol. -, 5. f.

²¹ Csergő Alexandru (Marosfő, 1927. dec. 9. – Brassó, 1975) állambiztonsági tiszt. Tevékenységét a kolozsvári kerületben kezdte 1949-ben. 1951 és 1953 között a Maros-Magyar Autonóm Tartomány területén tevékenykedett hadnagyi rangban, előbb Marosludason, majd Gyergyószentmiklóson. 1955-től már a nagysármási hivatal körzeti vezetője, majd 1960-tól ugyanebben a funkcióban, de immár kapitányi rangban a zilahi körzetet vezette. 1962-től Brassóba kerül át, és itt folytatta tevékenységét az 1969-ig, amikor tartalékos állományba vonult. Ld. Cadre ale Securității. In: C.N.S.A.S. http://www.cnsas.ro/documente/cadreale_securitatii/CSERGO_ALEXANDRU.pdf (2026. febr. 3.).

²² Ld. ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 75115. vol. -, 6–8. ff.

²³ Uo. 6. f.

A hét jegyzetben nemcsak az „államellenes” tevékenységek rövid kifejtésére kerül sor, hanem bizonyos kapcsolati háló is kirajzolódik az azt kutató szeme előtt.²⁴

A dokumentum említett részeiből tulajdonképpen azokat a vádakat ismerhetjük meg, amelyek végül a plébános letartóztatásához vezettek, s amelyek következtében hat év előírányozott börtönbüntetést szabtak ki rá. A beszámolóknak az a specifikuma, hogy olyan idézeteket is közölnek, amelyek állítólag Ambrus György plébános ajkáról származtak, s ezt az informátor szó szerint meg is jegyezte. A plébános jelentett bűnei többek között ezek voltak: reménykedés a kommunista államrendszer bukásában; a periférián élő és elnyomott hívek lelki megerősítése; a vallásukban ellehetetlenített hívek és papok megerősítése; templomépítési szándék azokban a leányegyházközségekben, ahol arra szükség volna.

A jelentések alapján arra lehet következtetni, hogy az informátor Ambrus plébánoshoz közel álló, vélhetően román nemzetiségű, az ortodoxiára áttért görögkatolikus személy volt, aki gyakran megfordult az értelmiségi körökben. A dokumentum záradékában Csergő Alexandru hadnagy, a tartótiszt nagyon megbízható személyként jellemzi ezt a „munkatársat”, a megfigyelt plébánost pedig nagyon fanatikus személynek tekinti, aki semmi esetre sem hajlandó alávetni magát az állam törvényeinek, kiterjedt ismeretségi hálójával rendelkezik, és a Vatikán elkötelezett követője.²⁵

Amennyiben behatóbban szeretnénk értesülni Ambrus György kapcsolati hálójáról, és figyelmünk e tekintetben nem pusztán a helyi plébánosi működésre terjed ki, akkor erről a letartóztatás után készített kihallgatási jegyzőkönyvekben fedezhetünk fel számos sarkalatos pontot. Ezek közül különösen kettőt tekinthetünk támpontnak, ugyanis a titkos papi ellenálló mozgalom belső felépítésére, a kapcsolati rendszerekre derítenek fényt, és ismertetik azokat a metódusokat, amelyeket a mozgalom tagjai az egyház érdekében végzett tevékenységükhöz használtak.²⁶

Ambrus plébános első kihallgatására 1954. december 6-án került sor.²⁷ Ennek jegyzőkönyvében részletesen nyilatkozik arról a kapcsolati hálóról, amely a hűségesegek papi mozgalma volt, s akik azokat az irányelveket próbálták továbbvinni,²⁸ amelyeket Márton Áron püspök²⁹ képviselt.

²⁴ Ld. ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 75115. vol. -, 6–7. ff.

²⁵ Uo. 7–8. ff.

²⁶ Uo. 16–18., 37–41. ff.

²⁷ A kihallgatás jegyzőkönyve szerint a kihallgatás pontos időtartama a 11⁰⁰ és 15⁰⁵ közötti időre esett.

²⁸ Ld. ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 75115. vol. -, 16–18. ff.

²⁹ Márton Áron (Csíkszentdomokos, 1896. aug. 28. – Gyulafehérvár, 1980. szept. 29.) római katolikus pap, gyulafehérvári püspök. A középiskolát Csíksomlyón, Csíkszeredában és Gyulafe-

Ambrus György plébános első kihallgatása elsősorban a részletes kapcsolati hálóról való beszámoltatást célozza meg. Nem is tagadta, hogy részt vett a titkos papi munkában, s ennek kezdetét 1950-re teszi, arra az évre, amely a Gyulafehérvári Római Katolikus Főegyházmegye, de az egész romániai katolicizmus számára újabb érvágást jelentett a békepapi mozgalommal és a vatikáni nagykövetnek az országból való távozásával. Bevallása szerint többféle eszközzel igyekeztek fenntartani a Márton Áron püspök által megteremtett egyházirányítási irányvonalat, amelynek ő egyik hétköznapi „napszámosa” volt. Ezt a munkát a központi levelezés továbbításával, különböző üzenetek sokszorosításával, illetve az egyházi szolgálat terén is igyekezett segíteni, s így kapcsolatot tartott a világiakkal és az egyháziakkal, hogy ekképpen segítse a megteremtett egyházirányítás ügyét. Bevallása szerint ennek a tevékenységnek szerves részét képezte a békepapi mozgalommal szembeni ellenállás és az államtól kapott pénzügyi segély visszautasítása is, valamint azoknak a pápai utasításoknak a végrehajtása, amelyek az állam megítélése szerint ellenségesek voltak.³⁰

Ambrus György plébános feladatairól és tevékenységéről az első kihallgatás jegyzőkönyvéhez képest részletesebb képet nyújt az 1954. december 23-án készült kihallgatási jegyzőkönyv.³¹ Talán ebben beszél a legrészletesebben a titkos papi mozgalomban betöltött szerepéről és azokról az utakról, amelyeket megtett, és ezzel igyekezett a Szentszékhez hű ügy szolgálatába állítani önmagát. Nyilatkozata szerint az 1948 és 1950 közötti időszakban is segítette ezt az ügyet, de akkori ténykedései csekélyebb jelentőséggel bírtak. A jelentősebb munkát inkább csak 1950 júniusától kezdte el, amikor Sándor Imre³² kérésére utazott Gyulafe-

hérváron végezte. Itt végezte teológiai tanulmányait is. 1924-ben lett áldozópap. Segédlelkészként szolgált Ditróban, Gyergyószentmiklóson, majd a marosvásárhelyi Fiúnevelő Gimnázium hittanára és subrégense, 1929-től Verestorony plébánosaként szolgált, és a nagyszebeni árvaház felügyelője, 1930-tól lett a püspöki hivatal levéltárosa és a püspök titkára. 1932-től egyetemi hitszónok volt, és az ifjúságpasztorációért felelt. Kolozsvári plébánosi szolgálatát 1938-ben kezdte meg, ugyanebben az évben lett apostoli kormányzó, majd karácsonytól az egyházmegye kinevezett püspöke. 1949-ben címzetes érseki kinevezést kapott a Szentszéktől. 1949–1955 között megjárta a kommunista államrendszer különböző börtöneit. Szabadon bocsátása után néhány évig szabadon mozoghatott egyházmegyéjében, de 1956-ban kényszerlakhelyre korlátozták jogait. Ez alól 1967-ben oldották fel. 1980-ig vezette a Gyulafehérvári Római Katolikus Főegyházmegyét. Vö. Ferenczi Sándor: *i. m.* 335.

³⁰ Uo. 17–18.

³¹ A kihallgatás csaknem négy és fél órát tartott, 17⁰⁰-kor kezdődött, és 21³⁵-kor ért véget.

³² Sándor Imre (Csíkverebes, 1893. aug. 23. – Râmnicu-Sărat 1956. febr. 29.) mártír sorsú római katolikus pap, az erdélyi egyházmegye északi részének általános helytartója. Teológiai tanulmányait Gyulafehérváron és a Budapesten végezte. Majláth Gusztáv Károly püspök (Bakóca, 1864. szept. 24. – Budapest, 1940. márc. 18.) szentelte áldozópappá Gyulafehérváron, 1916. júl. 3-án.

hervárra, ahol Gajdátty Bélával³³ együtt kapott eligaztást és megbízatást jelentősebb feladatok elvégzésére. Rábízták, hogy járja végig Csík és Udvarhely környékét, és a főesperesek segítségével tájékozódjék a vidéken kialakult helyzetről, különösképpen a békepapi mozgalomhoz társult papok helyzetéről, és a lehetséges „bűnbánóktól” gyűjtse be a pápához folyamodó, feloldozást kérő nyilatkozatokat. Vallomása szerint az egyházi vezetők fiatal kora miatt választották ki a feladat elvégzésére, ugyanis civil ruhát öltve kevésbé volt feltűnő a hatóságok szemében, így ezt a missziót négy-öt nap alatt gondtalanul teljesítette.³⁴

A nyilatkozat végén egy érdekes beszélgetésre is fény derült, amely Ambrus György és Gajdátty Béla között zajlott akkor, amikor ő visszatért az említett körútról. Gajdátty megkérdezte az ifjú plébánostól, hogy ő aláírta-e az 1950. március 18-án kiadott stockholmi békenyilatkozatot. Ambrus György igennel válaszolt a rektornak, aki miután megfeddte őt, felvilágosította, hogy a békekiáltvány bolsevik jellegű és egyházellenes. A fiatal pap feloldozást kap bűnére Gajdáttytól. A rövid látogatás végén az ordinárius szabadságra küldi Ambrus Györgyöt, hogy elkerülhesse a lelepleződés veszélyét. Ezt az időt a szüleinél tölti Aradon.³⁵

Ahhoz, hogy a sarokpontok utolsó eleme is helyre kerüljön, s hogy így teljes képet tudjunk alkotni Ambrus György meghurcoltatásáról és igaz meggyőződéséről, szemügyre kell vennünk azokat a rabtársaktól származó rövid jelentéseket, amelyek fényt derítenek erre. A ceruzával írt rövid információk nagy része a kihallgatási jegyzőkönyvekben is megjelenik, mert a nyomozótisztek ezeket is

Ugyanitt, majd Gyergyóremetén, Brassóban és Csíkszeredában töltötte segédlelkési éveit. 1929-től egyéves tanulmányi útra ment Dél-Európába. 1930-tól a katolikus nevelésben tevékenykedett a csíkszeredai katolikus gimnázium subrégenseként (aligazgatójaként). 1934-től Székelyudvarhely főesperese lett, majd öt év múlva a püspöki aulába hívták, ahol 1951-ig tevékenykedett előbb kanonikként és általános helynökként, majd a bécsi döntés után az egyházmegye északi részének püspöki helytartójaként. 1951-ben letartóztatták és börtönbüntetésre ítélték. 1956. febr. 29-én halt vértanúhalált Râmnicu-Sărat börtönében. Vö. Ferenczi Sándor: *i. m.* 389.

³³ Dr. Gajdátty Árpád Béla (Bécs, 1887. jan. 16. – Nagyenyed, 1952. szept. 14.) római katolikus vértanú pap, titkár, irodaigazgató, pápai prelátus, helyettesordinárius-jelölt. A bécsi születésű ifjú Budapesten végezte el a gimnáziumot, majd jezsuita pályára lépett. Filozófiát Kalocsán és Pozsonyban hallgatott, majd Innsbruckban folytatta teológiai tanulmányait. 1917-ben elhagyta a jezsuita rendet, és az Gyulafehérvári Római Katolikus Főgyházmegye kispapja lett. Gyulafehérváron szentelték áldozópappá 1918. szept. 22-én. Segédlelkész volt Kolozsváron, Marosvásárhelyen és Nagyszebenben. 1924-ben a központban töltött be ceremonáriusi tisztséget, majd két év múlva püspöki titkár lett. 1935-től irodaigazgató és pápai prelátus, majd teológiát tanított Kolozsváron és Gyulafehérváron. 1947-től teológiai rektor és ordinarius substitutus jelölt volt, és rögtön a kommunista államgépezet látókoréba került; hazaárulás és kémkedés vádjával tartóztatják le. Jogtalan börtönbüntetését töltve hal vértanúhalált a börtönben. Vö. Ferenczi Sándor: *i. m.* 251.

³⁴ Ld. ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 75115. vol. -, 37–39. ff.

³⁵ Uo. 40–41. ff.

alapul vehették kérdéseik megfogalmazásához. Figyelemre méltó Ambrus György egyik cellatársának beszámolója, aki arról tanúskodott, hogy az ifjú plébános rendszeresen megtartotta az imaórákat a cellában, a kihallgatások után pedig a rózsafüzér ájtatosságával erősítette magát.³⁶

Egy másik cellatárs beszámolója az ifjú plébános tudatosságát emelte ki: nem akarta eltitkolni az igazságot a nyomozók elől, mert azt feltételezte, hogy tevékenységéről bizonyára már amúgy is tudomást szereztek.

Ugyanebben a jegyzetben jelenik meg a pápa iránti hűsége és azon szilárd meggyőződése is, hogy az aktuális rezsim működése ártott és árt az egyháznak, és hogy ennek a rendszernek a rövidesen bekövetkező megbukásában reménykedik.³⁷

Összegzés

A tanulmány fontos adalékokat nyújt Ambrus György vértanú megfigyelés-történetének feltárásához, és hozzájárul annak megértéséhez is, hogy az adott korszakban miként viszonyult az államhatalom a titkos papi ellenálláshoz.

A források fontos információkkal szolgálnak arról a papi körről is, amely a Márton Áron szellemiségéhez hű egyházmegyei vezetés fenntartására törekedett, és vállalta a lelepleződés, a meghurcolás és a bebörtönzés kockázatát. E sors sokakat elért az említett személyek és a dokumentációban szereplő papok, szerzetesnők és világiak közül.

A dokumentáció alapján egy törékeny, ám az elkötelezettség, az igazság felismerése és az engedelmesség által meghatározott életút rajzolódik ki. A források azt is mutatják, hogy a hűségesek mozgalmának felszámolására irányuló intézkedések nem tudták megtörni az egyház tanításához való meggyőződéses ragaszkodást.

Felhasznált irodalom és levéltári források

Ferenczi Sándor: *A Gyulafehérvári (Erdélyi) Főegyházmegye történeti papi névtára*. Szent István Társulat–Verbum, Budapest–Kolozsvár 2009.

* * *

Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității. Fond Informativ, dos. nr. 77497. vol. 1, 1–17. ff.

Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității. Fond Informativ, dos. nr. 75115. vol. -.

³⁶ ACNSAS, Fond Informativ, dos. nr. 75115. vol. -, 96. f.

³⁷ Uo. 98. f.

Cadre ale Securității. In: C.N.S.A.S. http://www.cnsas.ro/documente/cadrele_securitatii/CSERGO_ALEXANDRU.pdf (2026. febr. 3.).

Fișa Matricolă Penală. In: *Institutul de Investigare a Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc*. [https://www.iiccmer.ro/fise-matricole-nou/?drawer=Fise%20matricole%20penale%20-%20Detinuti%20politici*A*A%20202.%20A\(h\)met%20-%20Anger*Ambrus%20Gheorghe%20V](https://www.iiccmer.ro/fise-matricole-nou/?drawer=Fise%20matricole%20penale%20-%20Detinuti%20politici*A*A%20202.%20A(h)met%20-%20Anger*Ambrus%20Gheorghe%20V) (2026. febr. 2.).

* * *

Key Aspects of the Surveillance and Detention of a Martyr Priest: The Martyr Fr György Ambrus in the Sights of the State Security Authorities

The historical and Romanian domestic political changes of the mid-twentieth century posed significant challenges to the Roman Catholic Church in Transylvania. The consolidation of communist state power forced members of the clergy into situations in which fidelity to the Church and to their faith often entailed surveillance, harassment, arrest, and criminal prosecution. One such figure among the clergy of the Diocese of Alba Iulia was the parish priest György Ambrus, who, in connection with the ecclesiastical line represented by Bishop Áron Márton, took part in clandestine Church communication during the 1950s, including serving as a courier. For the reconstruction of his life, the files of the Romanian state security service, the Securitate, constitute a particularly important body of sources. Drawing on these documents, the study examines the principal stages of György Ambrus's surveillance, arrest, and imprisonment, as well as the ways in which he remained faithful to the ecclesiastical stance represented by the imprisoned Bishop Áron Márton. The analysis of his case also sheds light on the surveillance and repressive practices employed by the communist state security apparatus against the Catholic clergy.

Keywords: György Ambrus; Securitate, Roman Catholic Archdiocese of Alba Iulia, persecution of the Church, Catholic clergy, state security surveillance.